

**İnsan Hakları ve Afet Risk Azaltma:
2015-2030 Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesinin
Uygulanmasının Güçlendirilmesi**

Yönetici Özeti

**İnsan Hakları ve Afet Risk Azaltma: 2015-2030 Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesinin
Uygulanmasının Güçlendirilmesi
Asya-Pasifik Bölgesinden Değerlendirmeler**

YÖNETİCİ ÖZETİ

Çeviren: Simay Kabak

Afetlerin insan hakları üzerinde geniş kapsamlı etkileri vardır; afetler mevcut kırılganlık ve eşitsizlikleri derinleştirirken yeni kırılganlıklar da yaratır. Aynı zamanda, insan hakları ihlalleri kırılganlığa ve maruziyete katkıda bulunarak afet riskini artırır.

Devletlerin afete müdahale ve afet sonrası iyileştirme, rehabilitasyon ve yeniden inşa çabalarının bir parçası olarak insan haklarını nasıl koruduğu ve geliştirdiğine giderek daha fazla dikkat edilmektedir.

Bu yayın, bir afet ortaya çıkmadan önce insan hakları çerçevesinin uygulanmasına odaklanmakta ve afet risk azaltmada insan hakları temelli bir yaklaşımın benimsenmesinin ne anlama geldiğine ilişkin anlayışı derinleştirmeyi ve bunun nasıl yapılacağı konusunda Devletlere ve diğer ilgili paydaşlara rehberlik sağlamayı amaçlamaktadır.

İnsan haklarının afet riskinin önlenmesi ve azaltılmasını destekleyebileceği ve desteklemesi gerekliliği, Devletlerin uluslararası insan hakları yükümlülüklerine dayanmakta ve 2015-2030 Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi'nde (Sendai Çerçevesi) yansıtılmaktadır. Sendai Çerçevesi'nin yol gösterici ilkelerinden biri, kalkınma hakkı da dahil olmak üzere tüm insan haklarını teşvik edip korurken insanları ve aynı zamanda varlıklarını korumaktır.

Genel olarak anlaşıldığı üzere insan hakları temelli yaklaşım, etkili uygulama ve hesap verebilirliği desteklemek için tanımlanmış roller ve sorumluluklar ile uluslararası insan hakları standart ve ilkelerine dayanan karar vermek ve harekete geçmek için pratik bir çerçevedir. Afet risk azaltmaya yönelik insan hakları temelli yaklaşım, Devletlere ve Devlet dışı aktörlere ilgili yasa, politika ve projeler için dayanak oluşturmak, bunları gözden geçirmek ve yönlendirmek için bir çerçeve sağlar. Afetler her zaman bir dizi insan hakları sorununa yol açar; örneğin, sel ve kuraklık tarım sistemlerini ve gıda arzını ciddi şekilde sekteye uğratabilir, konutlara ve altyapıya zarar verebilir, bu da insanları gıdasız (gıda hakkı), susuz (su hakkı) ve barınaksız (yeterli barınma hakkı) bırakabilir ve onları toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, istismar ve ihmal dahil olmak üzere bir dizi zarara maruz bırakabilir. Ayrıca, topraklarına erişimlerini kaybedebilir veya istemedikleri halde yeni bir bölgeye yerleştirilebilirler; kim oldukları veya nereden geldikleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayabilir, desteğe eşit bir şekilde ulaşamayabilir ve adalet sistemine erişimleri veya etkili bir hukuk yoluna başvurmaları kısıtlanabilir. Ancak Devletler, tehlikelere maruz kalmayı en aza indirecek, kırılganlıkları azaltacak ve direnç kapasitelerini güçlendirecek şekilde farklı sektörlerde insan hakları tedbirlerini güçlendirerek bu tür sonuçlardan korunmak için proaktif tedbirler alabilir.

Bu rapor, afet risk azaltmaya yönelik insan hakları temelli bir yaklaşımın, Devletlerin ve diğerlerinin Sendai Çerçevesini uygulama çabalarını destekleyebileceği dört özel yolu incelemektedir:

- İnsanların afet risk azaltma çalışmalarının merkezinde yer alması sağlanmalıdır. İnsan hakları temelli yaklaşım, yıkıcı olaylara maruz kalan grupların anlaşılmasını desteklemenin

yanı sıra afet risklerine karşı kırılganlığı artıran yapısal eşitsizliklere dikkat çekebilir ve bunları ele alabilir.

Ayrıca, afet risk azaltma tedbirlerinin geliştirilmesi, uygulanması ve denetlenmesi, özellikle kırılgan veya marjinal durumdaki insanların etkili katılımını ve liderliğini güçlendirebilir; bu da riskli olaylara müdahale etmek için bireysel ve kolektif kapasiteyi güçlendirebilir.

- Afet risk azaltma için mevcut azami kaynaklar seferber edilmelidir. İnsan hakları temelli yaklaşım, kaynakların kullanımı ile insan haklarından yararlanma arasındaki ilişki konusunda rehberlik sağlar. Özellikle, afet risk azaltma yatırımı bağlamı da dahil olmak üzere, kaynakların adil bir şekilde üretilmesini ve tahsis edilmesini kolaylaştırmak için insan hakları temelli ekonomileri ve katılımcı süreçleri geliştirmek de dahil olmak üzere, insan haklarından yararlanılmasını sağlamak için mevcut kaynakları en üst düzeye çıkarmakla ilgili Devlet insan hakları yükümlülüklerine dikkat çeker.
- Afet riskini önlemek ve azaltmak için ticari faaliyetler düzenlenmelidir. İş dünyası ve genel olarak özel sektör, afet riskinin önlenmesi ve azaltılmasında giderek daha önemli bir rol oynamaktadır ve insan hakları temelli yaklaşım, afet risk azaltma bağlamında hem Devletin insan hakları yükümlülüklerinin hem de iş dünyasının insan hakları sorumluluklarının netleştirilmesi sayesinde iş faaliyetlerinin etkili bir şekilde düzenlenmesine rehberlik edebilir.
- Afet riskinin altında yatan nedenlerle mücadele etmek için daha uzun vadeli önlemler alınmalıdır. Afet risk azaltma odaklı belirli yasalara, politikalara ve projelere rehberlik etmenin yanı sıra insan hakları temelli yaklaşım, afet riskinin altında yatan ve bu riski yoğunlaştıran yapısal ve sistemik zorlukları ele almaya çalışan Devletler ve diğerleri için ortak bir dizi standart ve hedefe yönelik rehberlik sunar. Afet riskinin temel nedenlerine ve etkilerine odaklanan insan hakları temelli yaklaşım, riskli olaylara maruz kalmayı en aza indirmek, kırılganlıkları azaltmak ve dayanıklılık kapasitelerini güçlendirmek için zamanında alınacak önlemleri vurgulayabilir ve konular arasında tutarlılığı, aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya stratejiler arasındaki sinerjiyi destekleyebilir. Afet risk azaltma ile ilgili insan hakları temelli yaklaşım, medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal hakların korunması, bu haklara saygı gösterilmesi ve bu hakların gerçekleştirilmesi ile ilgili mevcut yasalar, politikalar ve uygulamalar birçok durumda afet risk azaltma ile de ilgili olacağından, Devletlerin bu süreci desteklemek için yararlanabilecekleri önemli deneyime, rehberliğe ve teknik yardıma zaten sahip olduklarını vurgulamaktadır.

Son olarak, afet risk azaltma için insan hakları temelli yaklaşımının kırılganlığı ve riske maruz kalmayı azaltabileceğini ve aynı zamanda etkili afet risk azaltmanın insan onurunu desteklediğini ve insan haklarını koruyup geliştirebileceğini kabul eden yaygın, Devletlerin mevcut insan hakları yükümlülüklerinin afet risk azaltma yasaları, politikaları ve projeleri için temel ve yol gösterici bir çerçeve oluşturduğunu vurgulayan bir insan hakları temelli yaklaşımı güçlendirmeye yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır.